

Integrovaná střední škola stavební, České Budějovice, Nerudova 59

Studijní obor Technické lyceum

Esperanto

Závěrečná ročníková práce

Autor: Václav ZOUZALÍK
Třída: 4.B
Školní rok: 2011 / 2012
Vedoucí učitel: Mgr. Jaroslava URBANOVÁ
Konzultant: Mgr. Marek BLAHUŠ

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně.

V Českých Budějovicích 23.4.2012

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval odbornému konzultantovi této práce, Mgr. Marku Blahušovi, za cenné rady a připomínky k mé práci. Dále bych chtěl také poděkovat vedoucí mé práce, Mgr. Jaroslavě Urbanové za konzultace v celém průběhu zpracování této práce.

Anotace

Když 19-letý židovský chlapec v roce 1878 recitoval svou báseň ve svém vlastním jazyce Lingwe Uniwersala, nikdo nemohl vědět jaká bude budoucnost tohoto experimentu. Jeho otec dokonce zničil rukopis, který mu jeho syn věnoval. Po několika dalších letech úprav dal Zamenhof světu Lingvo Internacia, později známé jako Esperanto. Od té doby se esperanto vyvinulo z umělého jazyka do živého jazyka s bohatou slovní zásobou a kulturou.

Prinotaro

Kiam la 19-jara juda knabo recitis sian poemon en sia propra lingvo Lingwe Uniwersala, neni povis scii kia estos la estonteco de tiu ĉi eksperimento. Lia patro eĉ detruis la manskribaĵon, kiun la filo donis al li. Post kelkaj pliaj jaroj da ŝanĝoj Zamenhofo donis al la mondo Lingvon Internacian, pliposte konatan kiel Esperanto. Ekde tiu tempo Esperanto evoluis el konstruita lingvo al vivanta lingvo kun riĉaj vortaro kaj kulturo.

Annotation

When the 19-years-old Jewish boy recited his poem in his own language Lingwe Uniwersala, anybody couldn't know what the future of this experiment would be. His father even destroyed the manuscript which his son gave him. After some more years of changes, Zamenhof gave to the world the Lingvo Internacia, later known as Esperanto. Since that time, Esperanto has developed from a constructed language into a living language with rich vocabulary and culture.

Obsah

1 Mezinárodní jazyky.....	5
1.1 Myšlenka mezinárodního jazyka.....	5
1.2 Zamenhof a esperanto.....	6
1.3 Po esperantu.....	7
2 Gramatika.....	12
2.1 Abeceda a výslovnost.....	12
2.2 16 (základních) pravidel.....	12
2.3 Předpony.....	17
2.4 Přípony.....	19
2.5 Předložky.....	25
2.6 45 logických slovíček.....	26
2.7 Současné trendy v používání jazyka.....	26
3 Esperantská kultura.....	27
3.1 Symboly esperanta.....	27
3.2 Začátky esperantské literatury.....	28
3.3 Hudba.....	29
3.4 Setkání.....	29
3.5 Esperanto na internetu.....	31
4 Využití esperanta.....	32
4.1 Mezinárodní komunikace.....	32
4.2 Výuka cizích jazyků.....	32
4.3 Cestování.....	33
4.4 Ostatní.....	34
5 Přílohy.....	36
5.1 P1 – La Verda Stelo.....	36
5.2 P2 - Esperanto-flago.....	37
5.3 P3 – Jubilea simbolo (původní).....	38
5.4 P4 – Jubilea simbolo (zjednodušené).....	39
5.5 P5 – La Espero.....	40
6 Seznam použité literatury.....	41

1 Mezinárodní jazyky

1.1 Myšlenka mezinárodního jazyka

Potřeba domluvit se se sousedními kmeny a později i národy vyvstala okamžitě s rozvojem obchodu. Již ve starověku, kdy mělo mezinárodní styky jen několik málo lidí (převážně obchodníků), byla mnohojazyčnost překážkou mezinárodním stykům. Pro mezinárodní komunikaci se používaly aktuálně (v závislosti na době a místě) převládající národní jazyky, jako jazyk sumerský, babylonský, asyrský, egyptský, nebo krétský. V době říše Alexandra Velikého se v zemích od Jaderského moře po dnešní Indii používala řečtina.

Největšího rozšíření se v Evropě dočkala **latina**. Coby úřední jazyk byla užívána pro komunikaci mezi národy v rámci římského impéria. Latina se, kromě své vulgární a středověké obdoby^[1], poté stala jazykem vzdělců, šlechty a křesťanských církví.

Vytvořením umělého, neboli plánového, jazyka se ve 2. století našeho letopočtu zabýval lékař Lucius Claudius Galenus a ve 12. století vytvořila Hildegarda z Bingenu plánový jazyk **Lingua Ignota**.^[2] Poté se zájem o jazyk jako takový opět projevil až v období renesance.

V sedmnáctém století začala latina ztrácet svou roli mezinárodního jazyka. Podle Descarta, by mezinárodní jazyk měl být „pravidelný, neutrální a stejně jednoduše naučitelný pro každého.“^[3] Myšlenka mezinárodního jazyka nebyla cizí ani Janu Amosi Komenskému, který jí věnoval dva spisy: *Via Lucis* (Cesta světla) a *Panglottia* (Univerzální jazyk). Podle něj musí takový jazyk být neutrální, aby nebudil rozepře mezi národy, a o hodně jednodušší než latina, kterou se mnoho lidí není schopno naučit. Sám navrhl buď zjednodušit latinu, a nebo vytvořit zcela nový jazyk.^[4]

Vůbec prvním mezinárodním plánovým jazykem se stal **volapük**, jehož autorem je německý prelát Johann Martin Schleyer, který ho prý navrhl v noci 31. března 1879, když nemohl spát a kompletně ho knižně publikoval roku 1880.^[5] Volapük se stal populární a naučilo se ho více než sto tisíc lidí v celé Evropě a Americe. V letech 1884, 1887 a 1889 se konaly mezinárodní kongresy a roku 1887 vytvořila American Philosophical Society komisi pro výzkum vědecké hodnoty volapüku.

Roku 1931 Holanďan Arie de Jong vytvořil revizi tohoto jazyka, známou jako volapük II, kterou postupně začali používat téměř všichni pozůstalí mluvčí volapüku a tato verze se používá dodnes.

Problémy Volapüku byly především v jeho těžké naučitelnosti (gramatika byla odvozena od němčiny) a ponechání si autorských práv Martinem Schleyerem, kvůli němuž nebylo možné aplikovat reformy navrhované ostatními mluvčími bez souhlasu autora.^[6]

1.2 Zamenhof a esperanto

Ludvík Lazar Zamenhof se narodil 15. prosince 1859 v Białystoku, národnostně různorodém městě. Jeho otec, Mark Zamenhof, byl učitelem francouzštiny a němčiny. Od narození mluvil jazykem jidiš, rusky a později i polsky, německy, francouzsky, hebrejsky a ve škole se učil i starořecky, latinsky a anglicky. Kromě toho měl také trochu znalostí španělštiny, litevštiny a volapüku.^[7]

První projekt plánového jazyka dokončil Zamenhof už na začátku zimy 1878, kdy sám ještě studoval na gymnáziu. Na oslavě svých 19. narozenin v tomto roce zazpíval s přáteli píseň v tomto jazyce, který nazval *Lingwe uniwersala* (Univerzální jazyk). Zamenhof svůj rukopis půjčil svému otci, který ho zničil a prohlásil jeho práci za utopickou.

Nakolik se *Lingwe uniwersala* lišil od pozdějšího esperanta lze posoudit na následující ukázce písně, kterou Zamenhof s přáteli zpíval na oslavě svých narozenin:

Lingwe uniwersala:

*Malamikete de las nacjes,
Kadó, kadó, jam temp' està;
La tot' homoze in familje
Konunigare so debà.*

Esperanto:

*Malamikeco de la nacioj
Falu, falu, jam temp' estas;
La tuta homaro en familion
Kununuigi sin devas.*

Den Zamenhofových narozenin se začal ve 20. letech 20. století slavit jako Zamenhofův den (*Zamenhofa Tago*) jednak pro výše zmíněnou prezentaci první verze jeho mezinárodního jazyka svým přátelům, jednak samozřejmě jako den narození tvůrce esperanta. Esperantisté, kteří nechtějí slavit den narození jednoho člověka, slaví tento den jako Den esperantské literatury.^[8]

V roce 1881 začal Zamenhof připravovat nový projekt, který měl víceméně připraven už roku 1885, kdy již vykonával praxi očního lékaře, ale publikoval ho až roku 1887. Ve své první knize (tzv. *Unua libro*), kterou vydal pod pseudonymem *Dr. Esperanto* (Dr. Doufající) tento projekt nazval **Lingvo Internacia** (Mezinárodní jazyk), později se pro jazyk vžilo pojmenování **esperanto**.

V roce 1889 začal v Norimberku vycházet první esperantský časopis *La Esperantisto* (Esperantista). V tomto časopisu několikrát Zamenhof projednával s esperantisty možné gramatické změny (o nichž se v tomto časopisu také hlasovalo), ale žádná z nich nikdy neprošla. Další jazykové debaty skončily a začal volný rozvoj jazyka. Nejvíce odběratelů měl časopis v carském Rusku, kde ho však kvůli článku Lva Nikolajeviče Tolstého zakázali dovážet. Časopis definitivně zanikl v roce 1895.^[9]

Kolem roku 1900 si získalo esperanto velkou oblibu v západní Evropě a v roce 1905 se Zamenhof účastnil už prvního Světového kongresu (*Universala Kongreso*) v Boulogne-sur-Mer. V téže roce také vydal *Fundamento de Esperanto* (Základy esperanta), které bylo závazné pro autora i ostatní esperantisty a které kodifikovalo esperanto do konečné podoby.^[10] Později Zamenhof navštěvoval všechny další Světové kongresy a několikrát navštívil také Německo a Rakousko-Uhersko.

Při svém slavnostním projevu během osmého Světového kongresu v roce 1912 se Zamenhof vzdal své vedoucí role v esperantském hnutí.

První světová válka zastihla Zamenhofa na jeho cestě na desátý Světový kongres v Paříži, a protože Rusko a Německo teď bojovaly proti sobě, musel se ze zrušeného kongresu vracet přes Skandinávii. Ve Varšavě se pak dále věnoval překladu Andersenových pohádek a části Starého zákona.

Jeho život skončil ve věku 52 let 14. dubna 1917 ve Varšavské nemocnici, kam ho přivezl jeho syn Adam. Jeho myšlenka však žila dál.

Na 13. Světový kongres v Praze byl vyslán oficiální delegát Ligy národů (předchůdce dnešní OSN v době mezi světovými válkami) Nitobe Inazo. Jeho zpráva pro Valné shromáždění Ligy národů vyvolala hlasování o přijetí esperanta jako pracovního jazyka. Deset delegátů se vyjádřilo pro návrh, ale celé hlasování bylo vetováno delegátem zastupujícím Francii.^[11]

K esperantu se později vyjádřila i organizace UNESCO svými rezolucemi: Montevidejská rezoluce (*Montevidea Rezolucio* nebo *Rezolucio de Montevideo*) vydaná v roce 1954, která „bere na vědomí, že mnohé členské státy informovaly o své připravenosti zavést výuku esperanta ve svých školách“ a^[12] Sofijská rezoluce (*Rezolucio de 1985*) vydaná ke stému výročí esperanta v roce 1987.

Roku 1990 Svatý stolec povolil sloužení mše svaté v esperantu bez zvláštního povolení. Esperanto se tak stalo prvním umělým liturgickým jazykem katolické církve. Dnes v něm vysílá i Radio Vaticana a papež v něm každoročně zdraví poutníky během tradičního požehnání *Urbi et Orbi* (Městu a světu).

1.3 Po esperantu

Francouzští profesori Louis Couturat a Léopold Leau založili roku 1901 Delegaci pro přijetí mezinárodního jazyka, která měla vybrat nejvhodnější plánový jazyk pro mezinárodní komunikaci. Členy delegace byli lingvisté, filozofové a další vědci.^[13] Mezinárodní svaz akademií tento projekt zavrhl jako nekompetentní.

Na zasedání výboru delegace v Paříži bylo v roce 1907 vybráno esperanto jako jazyk, který má nejlepší předpoklady pro to stát se mezinárodním jazykem. Kromě toho bylo poukázáno na potřebu jazyk ještě víc zdokonalit. Proto Louis Couturat a Léopold Leau vyvinuli tzv. *reformované esperanto*, neboli **Ido** (v esperantu *potomek*). Většina esperantistů tento krok odmítla s tím, že cílem jednání bylo vybrat z již existujících jazyků a ne zasahovat do přirozeného vývoje zvoleného jazyka. K ido přešla jen 3 – 4 % tehdejších esperantistů.^[14]

Ido se od esperanta liší hlavně absencí diakritiky, nemá tak volný slovosled jako esperanto, rozlišuje tykání a vykání, dokonce má i neurčitý rod třetí osoby a samozřejmě jsou i změny ve slovní zásobě.

Idisté například kritizují možnost neporozumění kvůli mezinárodním slovům, které ve své základní podobě začínají nebo končí tak, že jsou tyto konce zaměnitelné s některou z esperantských předpon nebo přípon. Např. *defendi* x *de-fendi*, *insulo* x *ins-ulo*, *doktrino* x *doktr-ino*.^[15]

Základní význam slov označujících osoby nebo zvířata je vždy pohlavně neutrální. Např. slovo *amiko* znamená v esperantu *ten přítel*, ale v idu *amiko* označuje jak *přítele*, tak i *přítelkyni* (pohlaví není určeno). Mluvčí může pohlaví specifikovat příponami *-in-* a *-ul-*.

Pro demonstraci rozdílů mezi esperantem a idem zde uvádím ukázkou modlitby Otčenáš:

esperanto:

*Patro Nia, kiu estas en la ĉielo,
sanktigata estu via nomo.
Venu via Regno.
Fariĝu via volo,
kiel en la ĉielo tiel ankaŭ sur la tero.
Nian panon ĉiutagan donu al ni hodiaŭ
kaj pardonu al ni niajn ŝuldojn,
kiel ankaŭ ni pardonas al niaj ŝuldantoj.
Kaj ne konduku nin en tenton,
sed liberigu nin de la malbono.
Amen.*

ido:

*Patro nia, qua esas en la cielo,
tua nomo santigesez;
tua regno advenez;
tua volo facez
quale en la cielo tale anke sur la tero.
Donez a ni cadie l'omnidiala pano,
e pardonez a ni nia ofensi,
quale anke ni pardonas a nia ofensanti,
e ne duktez ni aden la tento,
ma liberigez ni del malajo.
Amen.*

Occidental, později **Interlingue** je jazyk ukrajinského esperantisty Edgara von Wahla, který původně pracoval na možných změnách v esperantu, ale po hlasování v roce 1894 opustil esperantské hnutí a rozhodl se vytvořit jazyk zcela nový. Hotový jazyk publikoval ve svém časopise *Kosmoglott* (Světový jazyk) roku 1922. Po sedmi letech, v roce 1929 společenství kolem tohoto jazyka uznalo, že jazyk je už vyzkoušený a uzavřelo časopis, který se mezitím přejmenoval na *Cosmoglotta*, pro ostatní jazykové projekty.^[16]

Výhodou jazyka *occidental* byla snadná naučitelnost zejména pro mluvčí románských a germánských jazyků. Mnoho slov právě pocházelo z těchto jazykových rodin a i gramatika jim byla blízká, i když značně pravidelnější. Podle Gastona Waringhiena, francouzského lexikologa a gramatika esperanta, spočívá jednoduchost *occidentalu* i v tom, že nemá ani striktní slovosled, ani koncovku akuzativu.^[17]

Occidental se spolu některými dalšími jazyky (např. *interlinguou*, *slovianskim* a *novoslovienštinou* – viz dále) řadí mezi tzv. naturalistické plánové jazyky – jazyky s velkou mírou podobnosti s národními jazyky, ale se striktní pravidelností.^[18] Pro tyto jazyky je charakteristické, že jim bez zvláštního učení pasivně rozumí mluvčí jazyků o určité jazykové skupiny (např. románské, slovanské, aj.) a i mluvčí těchto naturalistických plánových jazyků pasivně rozumí národním jazykům dané jazykové skupiny.

V roce 1949 tehdejší předseda *Occidental-Union* Ric Berger (který později přešel k jazyku Interlingua) přesvědčil Unii o přejmenování jazyka na Interlingue. Důvodem prý bylo, že název *Occidental* (název odvozen z latinského *occidens* - západ) zhoršuje podmínky pro propagaci jazyka v komunistických zemích.

Své největší popularity dosáhl během posledních 15 let před druhou světovou válkou. Po ní se v roce 1951 objevil nový jazyk *Interlingua* a *Interlingue* neboli *Occidental* ustoupil do pozadí.

Jazyk *interlingua* vyvinul tým filologů z organizace IALA (International Auxiliary Language Association – Mezinárodní asociace pomocných jazyků) pod vedením Alexandra Godea. Na světlo světa se dostal roku 1951.

Interlingua svou slovní zásobu odvozuje od latiny a dalších západoevropských jazyků. Bez učení mu prý rozumí přibližně několik stovek milionů mluvčích románských jazyků.^[19] Esperantská Wikipedie uvádí toto: „Někteří uživatelé tvrdí, že interlingua není ani tak prostředek pro komunikaci, jako spíš instruování a úvod do studia jazyků.“^[20] Jelikož si mluvčí románských jazyků navzájem víceméně rozumějí, rozšířila se interlingua hlavně ve Skandinávii, kde se 15 let publikovaly souhrny některých medicínských prací v tomto jazyce (např. v měsíčníku *Danish Medical Bulletin*).

Opět na ukázkou Occidentalu a Interlinguy zde uvádím příklad modlitby Otčenáš:

occidental (interlingue):

*Patre nor, qui es in li cieles.
Mey tui nómine esser sanctificat,
mey tui regnia venir.
Mey tui vole esser fat
qualmen in li cieles talmen anc sur li terre.
Da nos hodie nor pan omnidial,
e pardona nor débites,
qualmen anc noi pardona nor debitores.
E ne inducte nos in tentation,
ma libera nos de lu mal.*

interlingua:

*Nostre Patre, qui es in le celos,
que tu nomine sia sanctificate;
que tu regno veni;
que tu voluntate sia facite
super le terra como etiam in le celo.
Da nos hodie nostre pan quotidian,
e pardona a nos nostre debitas
como nos pardona a nostre debitores,
e non duce nos in tentation,
sed libera nos del mal.*

V roce 1999 vytvořil slovenský lingvista Mark Hučko na základě esperanta jazyk *Slovio*. Jazyk byl stvořen s ohledem na tehdejší situaci na internetu – dá se zapisovat latinkou a nepoužívá diakritiku (tehdy byl problém s podporou různých kódování na různých operačních systémech) a má být srozumitelný pro všechny mluvčí slovanských jazyků.^[21] V gramatice je jazyk podobný esperantu (např. příponami, ale i latinskými spřežkami). Mnoho slov je převzato z neznámějších slovanských jazyků, ale i z angličtiny. Přínos tohoto jazyka může být i ve snadné naučitelnosti pro neslovanské mluvčí, kteří získají možnost částečně porozumět jiným slovanským jazykům. Samotný název *Slovio* znamená *slovo*.

Kromě latinky je možné zapisovat Slovio také azbukou:

slovio:

*Nasx otec ktor es vo nebo,
Sanktju es tvoi imen.
Tvoi kralenie pridib.
Tvoi hcenie bu na zemla takak na nebo.
Darij mi dnes nasx denju hleb.
I uprostij mi nasx grehis
takak mi uprostime tamktor grehitu protiv mi.
I ne vestij mi vo pokusenie, no spasij mi ot zlo.*

СЛОВИО:

Наш отец ктор ес во небо,
Санктъю ес твои имен.
Твои краление придиб.
Твои хчение бу на земла такак на небо.
Дарий ми днес наш денью хлеб.
И упростий ми наш грехис
такак ми упростиме тамктор грехиту против ми.
И не вестий ми во покушение, но спасий ми от зло.

Za zmínku jistě stojí i jazyk **Toki pona** – umělý jazyk, který vytvořila a v roce 2001 na internetu publikovala kanadská překladatelka Sonja Elen Kisa (překládá z angličtiny, francouzštiny a esperanta). Řadí se mezi tzv. logické a filosofické jazyky. Jazyk byl vytvořen podle zásad taoismu: žít jednoduše bez komplikací plynoucích z moderního životního stylu; a s přesvědčením, že používání jazyka má vliv na myšlení jeho mluvčího (demonstruje tedy Sapir-Whorfovu hypotézu) – umožňuje prý mluvčímu udržet si přímou zkušenost se životem.
[22]

Jeho abeceda sestává jen ze 14 hlásek a celá slovní zásoba je tvořena pouhými 123 slovy. Pojmy, pro které není v toki poně vlastní slovo se musí opisovat nebo se pro ně musí použít cizí název, které se ale musí zapisovat stejně zjednodušenou abecedou jako ostatní slova toki pony (např. *Wikipesija* – Wikipedie, *Intenasijonale* - Internacionála). Jednou ze zvláštností tohoto jazyka je i absence velkých písmen na začátku věty, ta jsou používána jen pro vlastní jména a cizí slova.

toki pona:

*mama pi mi mute o,
sina lon sewi kon.
nimi sina li sewi.
ma sina o kama.
jan o pali e wile sina lon sewi kon en lon ma.
o pana e moku pi tenpo suno ni tawa mi mute.
o weka e pali ike mi.
sama la mi weka e pali ike pi jan ante.
o lawa ala e mi tawa ike.
o lawa e mi tan ike.
tenpo ali la sina jo e ma e wawa e pona.
ni li nasin.*

česky:

*Otče náš,
jenž jsi na nebesích,
posvět se jméno tvé,
přijď království tvé,
buď vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi.
Chléb náš vezdejší dej nám dnes
a odpusť nám naše viny,
jako i my odpouštíme našim viníkům
a neuveď nás v pokušení,
ale zbav nás od zlého.
Neboť tvé je království i moc i sláva navěky.
Amen.*

Jazyk **slovianski** byl vytvořen roku 2006 Janem van Steenbergem, Ondřejem Rečnikem a Gabrielem Svobodou. Stejně jako slovio má být snadno naučitelný, ale také přirozenější než slovio. Gramatika a slovní zásoba je odvozována od dnešních živých slovanských jazyků. Zapisuje se latinkou a azbukou. Slovianski také ovlivnil vznik jazyka Slovioski, který má být kompromisem mezi jazyky slovio a slovianski.^[23]

Slovianski:

*Naš otec, ktori jesi v nebah,
da svečene je tvoje imeno.
Da prijde tvoje krolevstvo,
da bude tvoja volja,
kak v nebah tak i na zemje.
Hleb naš vsekodenni daj nam tutden',
i izvinij nam naše grehi,
tak kak mi izvinjame naših grešnikov.
I ne vedij nas v pokušenje,
ali spasij nas od zlogo.
Amen.*

Словиански:

Наш отец, ктори еси в небах,
да свечене е твое имено.
Да прийде твое кролевство,
да буде твоя воля,
как в небах так и на земье.
Хлеб наш всекоденни дай нам тутдень,
и извиний нам наше грехи,
так как ми извиняме наших грешников.
И не ведий нас в покушение,
али спасий нас од злого.
Амен.

Novoslovienski jazyk (dále též *novoslověnština*) začal vznikat již v roce 2008, ale jeho tvůrce, Vojtěch Merunka, ho zveřejnil až roku 2010. Jazyk začal být oblíbený hlavně na Balkánu. Stejně jako jazyku slovianski je určen pro komunikaci s mluvčími slovanských jazyků a i oba tyto jazyky jsou si navzájem srozumitelné. Zatímco slovianski odvozuje svou gramatiku od současných slovanských jazyků, novoslověnština odvozuje gramatiku od staroslověnštiny a aplikuje na ni prvky, které by se v ní přirozeným vývojem prosadily, kdyby se staroslověnština vyvíjela do dneška.^[24]

Novoslověnština se kromě latinky může zapisovat všemi azbukovými abecedami (ruština, ukrajinština, srbština,..), vlastní novoslověnskou azbukou a řeckou abecedou.

Novoslovienski:

*Otče naš, iže jesi na nebesah,
da sveti se ime Tvoje,
da pride cesarstviје Tvoje,
da bude volja Tvoja
jako na nebesi, i na zemlji.
Hlieb naš nasučni daj nam dnes,
i otstav nam dlugy naše,
jako i my otstavujeme dluznikom našim.
I ne v'vedi nas v napast,
no izbav nas ot lukavego.
Amin.*

Новословієнски:

Отче наш, иже јеси на небесах,
да свети се име твоје,
да приде цесарствије твоје,
да буде воља твоја
јаско на небеси, и на земљи.
Хлієб наш насучни дај нам днес,
и отстав нам длуѓы наше,
јаско и мы отставујеме длужникѡм нашим.
И не в'веди нас в напаст,
но избав нас ѡт лукавего.
Амин.

2 Gramatika

2.1 Abeceda a výslovnost

Esperantská abeceda obsahuje 28 písmen, z toho 5 samohlásek, 22 souhlásek a polohlásku ŭ, která se používá v dvojhláskách. Celkem 6 písmen esperantské abecedy je diakritických.

A	B	C	Ĉ	D	E	F	G	Ĝ	H	Ĥ	I	J	Ĵ
K	L	M	N	O	P	R	S	Ŝ	T	U	Ŭ	V	Z

Většina písmen se svou výslovností nijak neliší od češtiny. Slabiky *di*, *ti*, *ni* se vyslovují vždy tvrdě. Ĉ se vyslovuje jako české č, ĝ je obdobou dž ve slově džem, ĥ je české ch, ĵ je ž, ŝ je š, ŭ jako u ve slově auto. Skupiny au a eu se vyslovují vždy zvlášť (podobně jako ve slově naučit), kdežto aŭ a eŭ se vyslovují stejně jako české dvojhlásky au a eu.

Kvůli potřebě tisknout v esperantu knihy Zamenhof vymyslel alternativní způsob zápisu esperanta, tzv. *h-systém*, který měl být provizorním řešením dokud se tiskárny nedovybaví patřičnými písmeny esperantské abecedy. Později se s příchodem počítačů vyvinul druhá systém alternativního zápisu esperanta, tzv. *x-systém*.

X-systém přidává za písmeno bez diakritiky písmeno x, které se běžně v esperantu nepoužívá: ĉ → cx, ĝ → gx, ĥ → hx, ĵ → jx, ŝ → sx, ŭ → ux. Tento systém se často používá v názvech internetových domén a v emailových a jabberových adresách.

H-systém funguje stejně jako x-systém, jen se za písmeno bez diakritiky přidává h s výjimkou písmene ŭ, které se nahradí prostým u: ĉ → ch, ĝ → gh, ĥ → hh, ĵ → jh, ŝ → sh, ŭ → u. Při psaní některých slov, jako například *flughaveno* – „letišť“, by mohl nastat problém se špatnou interpretací jako *fluĝaveno*. Z tohoto důvodu Zamenhof doporučil psát v textu psaném h-systémem mezi písmena, která by mohla být takto chybně zaměněna apostrof pro označení, že nejde o diakritické písmeno zapsané spřežkou, např. *flug'haveno*.^[25]

2.2 16 (základních) pravidel

Zde přináším 16 základních pravidel, která zformuloval L. L. Zamenhof ještě před publikováním esperanta, ve volném překladu do češtiny, doplněné o překlady, vlastní poznámky a příklady.

1. pravidlo

Člen neurčitý neexistuje; existuje jen člen určitý (*la*), který je stejný pro všechny osoby, pády a čísla. Používá se stejně jako jakýkoli člen určitý v jiných jazycích, ale začátečníkům je doporučeno ho pro začátek nepoužívat.

V češtině člen určitý neexistuje, místo něj se používají ukazovací zájmena *ten, ta, to, tento, tato, toto*.

2. pravidlo

Podstatná jména mají koncovku *-o*. Pro vytvoření množného čísla se přidává ještě koncovka *-j*. Pády existují jen dva: nominativ a akuzativ, který se tvoří ještě přidáním koncovky *-n*, která se uvádí jako úplně poslední. Další běžné pády se vyjadřují za pomoci předložek (genitiv předložkou *de*, dativ předložkou *al*, ablativ předložkou *per* nebo i jinými předložkami podle významu).

3. pravidlo

Přídavné jméno končí koncovkou *-a*. Pády a čísla se tvoří stejně jako u podstatných jmen a ve větě se shodují s pádem a číslem podstatného jména, ke kterému patří. Komparativ je tvořený slovem *pli* (které se uvádí před přídavným jménem) a superlativ je tvořený slovem *plej*; pro porovnávání se používá spojka *ol*.

Příklad:

bona – dobrý

pli bona – lepší

plej bona – nejlepší

pli bona ol Ana – lepší než Anna

4. pravidlo

Základní číslovky (neskloňují se) jsou: *unu* (jedna), *du* (dva), *tri* (tři), *kvar* (čtyři), *kvin* (pět), *ses* (šest), *sep* (sedm), *ok* (osm), *naŭ* (devět), *dek* (deset), *cent* (sto), *mil* (tisíc). Desítky a stovky se tvoří jednoduchým spojováním číslovek množství a řádu. Pro vytvoření řadových číslovek se přidává koncovka přídavného jména, pro vytvoření násobných číslovek se používá přípona *-obl-*, pro zlomky se používá přípona *-on-*, pro druhové číslovky je určena přípona *-op-*, podílné číslovky označuje předložka *po*. Kromě toho mohou mít číslovky také koncovku podstatného jména nebo příslovce.

Příklad:

tri – tři

dek – deset

tridek – třicet

tridek du – třicet dva

ducent dek – dvě stě deset

du mil du – dva tisíce dva

dua – druhý

duobla – dvojnásobný

duona – poloviční

duopa – dvojný / podvojný

po dek kronoj – po deseti

korunách

trio – trojka / trojice

trioblo – trojnásobek

triono – třetina

triopo – trojice

kvine – za páté

kvinoble – pětinašobně

5. pravidlo

Zájmena osobní jsou: *mi* (já), *vi* (ty), *li* (on), *ŝi* (ona), *ĝi* (ono), *si* (se), *ni* (my), *vi* (vy), *ili* (oni, ony, ona), *oni* („nějaké ono / nějakí oni, nevíme co / kdo“); přivlastňovací zájmena jsou tvořena přidáním koncovky přídavného jména. Skloňování je stejné jako u podstatných jmen.

Jednotné číslo	Množné číslo
mi	ni
vi	
li	ili
ŝi	
ĝi	

Tab. 1 – osobní zájmena

Jak je na první pohled patrné, v esperantu se nerozlišuje mezi tykáním a vykáním. Pokud je ale třeba z nějakého důvodu „tykat“ (např. v překladech děl, kde je tento rozdíl důležitý pro děj), použijte se zájmeno *ci*. V běžném hovoru se však nepoužívá.

Zájmeno *si* se používá ve třetí osobě (jednotného i množného čísla), kdy tato osoba pracuje s něčím co vlastní. Například ve větě „*Ŝel do svého domu.*“ - „*Li iris al sia domo.*“ Pokud bysme řekli „*Li iris al lia domo.*“ znamenalo by to, že „*on ŝel do jeho domu*“ - tzn. do domu někoho jiného.

Oni se používá tam, kde je v češtině obecný podmět, tedy tam kde se buď vyjadřuje, že „něco se tak (pravidelně) dělá“, a nebo když je původcem děje nějaká nedefinovaná skupina lidí. Ve středoevropských jazycích je jeho ekvivalentem německé slovo *man*.

Příklad:

Li iris al sia domo. - Šel do svého domu.

Li iris al lia domo. - Šel do jeho domu.

Ŝi lavis sin. - Myla se.

Ŝi lavis ŝin. - Myla ji. (někoho jiného – např. svou dceru)

Oni kuiras tion unu horon. - Vaří se to hodinu. (ve smyslu „Má se to vařit hodinu.“)

Oni diris tion en televido. - Říkali to v televizi.

6. pravidlo

Sloveso se nemění podle osob, ani podle čísel. Formy sloves jsou tyto: čas přítomný přijímá koncovku *-as*; čas minulý koncovku *-is*; čas budoucí koncovku *-os*; podmiňovací způsob koncovku *-us*; rozkazovací způsob koncovku *-u*; infinitiv koncovku *-i*. Slovesné rody (s významem a koncovkou přídavného jména nebo příslovce) mají tyto přípony: přítomný čas činného rodu *-ant-*; minulý čas činného rodu *-int-*; budoucí čas činného rodu *-ont-*; přítomný čas trpného rodu *-at-*; minulý čas trpného rodu *-it-*; budoucí čas trpného rodu *-ot-*. Obě formy slovesných rodů se skládají za pomoci odpovídajícího tvaru slovesa *esti* (být) a příslušného slova s příponou slovesného rodu.

		Rod činný	Rod trpný
Minulý čas	-is	-int-	-it-
Přítomný čas	-as	-ant-	-at-
Budoucí čas	-os	-ont-	-ot-
Rozkazovací způsob	-u		
Podmiňovací způsob	-us		
Infinitiv	-i		

Tab. 2 – koncovky sloves

Přací věta se v esperantu vyjadřuje rozkazovacím způsobem. U rozkazu se podmět nevyjadřuje, pokud na něj nechceme dát důraz.

Příklad:

Mi vidas. - (Já) Vidím.

Li vivos. - (On) Bude žít.

Faru! - Dělej! / Dělejme! / Dělejte!

Vi iru! - Ty jdi! / Vy jděte!

Ni faru! - Dělejme! / Ať děláme!

Li kurus. - On by běžel.

Ĝi estas preparita. - Je to připravené.

Mi estos baldaŭ ekvidata. - Brzy budu spatřen.

7. pravidlo

Příslovce končí na *-e*; stupňování se provádí stejně jako u přídavných jmen.

Příklad:

bona (dobrý) → bone (dobře)

ofte – často

bela (pěkný) → bele (pěkně)

pli ofte – častěji

hejmo (domov) → hejme (doma)

plej ofte – nejčastěji

trajno (vlak) → trajne (vlakem)

8. pravidlo

Po předložkách obecně následuje nominativ.

9. pravidlo

Všechna slova se čtou stejně jako se píšou.

10. pravidlo

Přízvuk je vždycky na předposlední slabice.

11. pravidlo

Složená slova jsou tvořena jednoduchým spojováním slov (hlavní slovo je na konci).

Příklad:

mondo (svět) + literaturo (literatura) = mondliteraturo (světová literatura)

literaturo (literatura) + mondo (svět) = literaturmondo (literární svět)

12. pravidlo

U všech záporných vět se záporná částice „ne“ použije jen jednou.

V esperantu je ve větě vždy jen jeden zápor. Kromě částice „ne“ je možné vyjádřit zápor také vhodným zájmenem (viz 2.6).

Příklad:

Neviděl jsem nikoho: Mi ne vidis iun.

Mi vidis neniun.

13. pravidlo

Pro vyjádření směru v případě vypuštění předložky získají slova koncovku akuzativu.

Příklad:

Mi iras al Prago. - Jedu do Prahy.

Mi iras Pragon. - Jedu do Prahy.

Kromě běžného použití akuzativu podobně jako v češtině nebo vyjádření směru podle tohoto pravidla se akuzativ používá i u některých pozdravů a společenských frází.

Příklad:

Bonan tagon. – Dobrý den.

Bonan apetiton. - Dobrou chuť.

Dankon. - Děkuji.

14. pravidlo

Každá předložka má určitý a stálý význam, ale pokud potřebujeme použít nějakou předložku a podle významu nepoznáme, jakou předložku máme použít, pak použijeme předložku *je*, která svůj stálý význam nemá. Místo předložky *je* se může také použít akuzativ bez předložky.

Příklad:

Je via sano! - Na zdraví!

Ĝi komenciĝas je la naŭa. - Začíná to o čtvrté hodině. / Začíná to ve čtyři hodiny.

15. pravidlo

Tzv. cizí slova, tj. taková, která většina jazyků přejala z jednoho zdroje, se používají v esperantu beze změny, jen s přijetím esperantské ortografie. U různých slov se stejným kořenem je lepší použít beze změny jen základní slovo a další slova odvozovat podle pravidel esperanta.

Příklad:

animalo – živočich (z latiny)

blogo – blog (z angličtiny)

linukso – linux (alternativní operační systém)

16. pravidlo

Poslední samohláska podstatného jména a členu může být vypuštěna a nahrazena apostrofem.

Toto pravidlo se používá zejména v poezii. Pro příklad vypuštění koncovek podstatných jmen a samohlásky členu určitého *la* zde uvádím část písně *Valso kun komunistino* esperantské hudební skupiny *La Perdita Generacio* (slova napsal Tomas Q. Nilsson).^[26]

Esperanto:

reciproke valsante

tra la nokto parolante

en la lingvo de paco kaj am' (o)

eble trovis ni pecon

de ia libereco

en la ombro de l'(a) granda tamtam'(o)

Česky:

společně tancující,

přes noc hovoříce

jazykem míru a lásky,

možná jsme našli část

nějaké svobody

ve stínu toho velkého tamtamu

2.3 Předpony

bo-

Bo je předpona vyjadřující příbuznost na základě sňatku (přiženění / přivdání).

Příklad:

patro (otec) → bopatro (tchán)

filo (syn) → bofilo (zeť)

frato (bratr) → bofrato (bratr manžela / manželky; manžel sestry)

ĉef-

Předpona *ĉef-* se používá tam, kde chceme vyjádřit důležitost nějaké věci nebo osoby, nebo vysoké postavení nějakého člověka.

Příklad:

episkopo (biskup) → ĉefepiskopo (arcibiskup)

redaktoro (redaktor) → ĉefredaktoro (šéfredaktor)

urbo (město) → ĉefurbo (hlavní město)

manĝo (jídlo) → ĉefmanĝo (hlavní jídlo)

dis-

Předpona *dis-* představuje pohyb do několika směrů najednou. Je prakticky ekvivalentní k české předponě „roz-“.

Příklad:

iri (jít, jet) → disiri (rozejít se – každý jinam)
kuri (běžet) → diskuri (rozběhnout se – na jiné strany)
volvi (svinout) → disvolvi (rozvinout)

ek-

Ek- je předpona pro začátek nějakého děje.

Příklad:

kuri (běžet) → ekkuri (rozběhnout se – začít běžet)
ridi (smát se) → ekridi (rozesmát se)

eks-

Předpona známá i z češtiny (*expřítel*, *exministr*). Značí bývalé věci a události. V případě zvířat se může použít když chceme říct, že jde o kastrované zvíře.

Příklad:

amiko (přítel) → eksamiko (bývalý přítel)
ministro (ministr) → eksministro (bývalý ministr)
bovo (býk) → eksbovo (kastrovaný býk, tj. vůl)
virkato (kocour) → eksvirkato (kastrovaný kocour)

ge-

Předpona obojohlavnosti skupin. Používá se jen v množném čísle.

Příklad:

edzo (manžel) → geedzoj (manželé – manžel a manželka)
patro (otec) → gepatroj (rodiče – otec a matka)

mal-

Předpona *mal-* se používá pro vyjádření pravého opaku slova.

Příklad:

alta (vysoký) → malalta (nízký)
amiko (přítel) → malamiko (nepřítel)
juna (mladý) → maljuna (starý)

mis-

Mis- je předponou chybovosti. Jako oficiální předponu ji roce 1929 uznala Akademie esperanta (*Akademio de Esperanto*) – organizace dohlížející na vývoj esperanta.

Příklad:

kompreni (rozumět) → miskompreni (chybně rozumět, špatně pochopit)
skribi (psát) → misskribi (chybně psát, upsat se)

pra-

Pra- vyjadřuje skutečnost z hluboké minulosti nebo nějakou primitivní věc stejně jako v češtině.

Příklad:

arbaro (les) → praarbaro (prales)

homo (člověk) → prahomo (pračlověk)

tempo (čas) → pratempo (čas úsvitu lidstva nebo světa)

avo (děda) → praavo (praděda)

onklino (teta – sestra otce nebo matky) → praonklino (prateta – sestra dědy nebo babičky)

re-

Předpona opakování nějakého děje.

Příklad:

veni (přijít) → reveni (vrátit se)

trovi (najít) → retrovi (najít ztracené)

Vlivem přejímání slov z národních jazyků se v esperantu mohou vyskytnout slova, která vypadají jako by měla předponu *re-*, ale nemají ji. Tato slova se pak mohou snadno zaměnit za jiná, která s předponou *re-* znějí a vypadají stejně. Pro taková slova se mezi tuto předponu a kořen může umístit spojovník (-).

Příklad:

re-prezenti (znovu prezentovat)

reprezenti (reprezentovat)

re-citi (znovu citovat)

reciti (recitovat)

2.4 Přípony

V tomto přehledu uvádím všechny oficiální přípony esperanta, kromě přípon *-obl-*, *-in-* a *-op-*, jejichž význam je popsán ve 4. pravidle (viz 2.2). Navíc zde ještě uvádím hodně užívanou neoficiální příponu *-i-*.

-aĉ-

Přípona špatnosti, zhoršuje význam.

Příklad:

domo (dům) → domaĉo (barabizna)

ĉevalo (kůň) → ĉevalaĉo (herka)

-ad-

Přípona vyjadřující nějaký stálý, kontinuální pohyb nebo činnost.

Příklad:

iro (chůze, jízda) → irado (chození, ježdění)

kanto (píseň) → kantado (zpěv)

uzo (použití) → uzado (používání)

-aĵ-

Přípona *-aĵ-* tvoří slovo označující jednu skutečnost, jeden prvek nějaké skupiny nebo projev nějaké vlastnosti.

Příklad:

belo (pěkný) → belaĵo (něco pěkného, skvost)
kreski (růst) → kreskaĵo (něco, co roste; rostlina)
infano (dítě) → infanaĵo (něco dětského)
fino (konec) → finaĵo (koncovka)

-an-

Přípona vyjadřující členskou příslušnost k nějaké skupině (členství ke skupině lidí, národu).

Příklad:

civito (obec) → civitano (člen obce - občan)
familio (rodina) → familiano (člen rodiny)
samideano (stoupenec stejné myšlenky) – sama (stejný) + ideo (myšlenka) + an + o
Moravio (Morava) → Moraviano (Moravan)

-ar-

Přípona *-ar-* vyjadřuje hromadnost.

Příklad:

homo (člověk) → homaro (lidstvo)
studeto (student) → studentaro (studentstvo)
arbo (strom) → arbaro (les)
kanto (píseň) → kantaro (zpěvník)
vorto (slovo) → vortaro (slovník)

-ĉj-

Přípona vytvářející zdobněliny mužských podstatných jmen. Při použití této předpony se navíc původní slovo zkracuje – obvykle se z něj zachovává maximálně 5 písmen. Tato zvláštnost platí i pro ženskou příponu *-ĵj-*.

Příklad:

patro (otec) → paĉjo (tatínek)
frato (bratr) → fraĉjo (bratříček)
onklo (strýc) → oĉjo (strýček)
Petro (Petr) → Peĉjo (Petříček)

-ebl-

Přípona *-ebl-* vyjadřuje, že s předmětem je možno něco udělat.

Příklad:

legi (číst) → legebla (čitelný – je možné to číst)
manĝi (jíst) → manĝebla (jedlý – je možné to jíst)
vidi (vidět) → videbla (viditelný – je možné to vidět)

-ec-

Přípona *-ec-* označuje vlastnosti.

Příklad:

bono (dobro) → boneco (dobrota)
koro (srdce) → koreco (srdečnost)
ruĝo (červen) → ruĝeco (červenost)

-eg-

Přípona, která označuje cokoli velkého.

Příklad:

domo (dům) → domego (hodně velký dům)
pordo (dveře) → pordego (vrata, brána)
brulo (ohně) → brulego (požár)

-ej-

Přípona označující místo, kde se něco dělá.

Příklad:

lerni (učit se) → lernejo (škola – místo, kde se učí)
dormi (spát) → dormejo (ložnice – místo, kde se spí)
libro (kniha) → librejo (místo, kde jsou knihy pohromadě – knihovna, knihkupectví)

-em-

Přípona *-em-* vyjadřuje sklon k něčemu, nějakou opakovanou činnost.

Příklad:

kompreni (rozumět, chápat) → komprenema (chápat, mající porozumění)
manĝi (jíst) → manĝema (mající sklon často a hodně jíst)
timi (bát se) → timema (bojácny)

-end-

Přípona *-end-* se týká nutnosti nebo povinnosti něco dělat. Podobně jako předpona *mis-* byla oficiálně uznána Akademií esperanta v roce 1953. Původně tato přípona pochází z latiny; do esperanta se dostala pod vlivem jazyka ido.

Příklad:

pagi (platit) → pagenda (placený – je nutné to zaplatit)
respondi (odpovědět) → respondenda (nutné k zodpovězení)

-er-

Přípona vyjadřující část nějakého celku.

Příklad:

ĉeno (řetěz) → ĉenero (článek řetězu)
neĝo (sníh) → neĝero (sněhová vločka)
pluvo (déšť) → pluvero (kapka deště)

-estr-

Příponou *-estr-* je označován vedoucí nějaké skupiny lidí nebo majitel nějaké společnosti nebo firmy.

Příklad:

banko (banka) → bankestro (bankéř – majitel banky)

šipo (lod') → šipestro (kapitán lodi)

urbo (město) → urbestro (starosta / primátor města)

-et-

Příponou *-et-* se tvoří zdrobňeliny bez ohledu na pohlaví. Také značí něco malého, v podstatě jde o protiklad přípony *-eg-*. Pro domácké formy jmen osob se používají přípony *-ĉj-* a *-nj-*.

Příklad:

domo (dům) → dometo (domeček)

knabo (chlapeček) → knabeto (chlapeček)

varma (teplý) → varmeta (vlažný)

-i-

Jediná neoficiální přípona, kterou zde uvádím. Používá se k vyjádření země, státu nebo regionu místo přípony *-uj-*, jejíž užití v tomto významu je dnes méně časté.

Příklad:

Germanio (Německo, Germánie)

Rusio (Rusko)

-id-

Přípona označující potomky.

Příklad:

kato (kočka) → katido (kotě)

hundo (pes) → hundido (štěně)

reĝo (král) → reĝido (kralevic, princ)

-ig-

Přípona, která vyjadřuje uvedení něčeho do nějakého stavu. Sloveso z této přípony utvořené *-igi* doslova znamená *učinit něco nějakým*.

Příklad:

varmi (hřát) → varmigi (ohřát)

morti (umřít) → mortigi (usmrtit)

-iĝ-

Přípona podobného významu jako předchozí, ovšem s tím rozdílem, že se vztahuje k původci děje. Sloveso *iĝi* doslova znamená *učinit se nějakým*.

Příklad:

varmi (hřát) → varmiĝi (ohřát se)

veki (vzbudit něco – např. cit; probudit) → vekigi (vzbudit se; procitnout)

-il-

Přípona *-il-* označuje nástroj, kterým se něco dělá.

Příklad:

manĝi (jíst) → manĝilo (příbor, lžice, jídelní hůlky, apod.)

skribi (psát) → skribilo (pero, tužka; jakákoli psací potřeba)

fajfi (pískat) → fajfilo (píšťala)

-in-

Přípona označující ženský rod. Většina slov v esperantu má v základním tvaru mužský význam.

Příklad:

aŭtoro (autor) → aŭtorino (autorka)

reĝo (král) → reĝino (královna)

viro (muž) → virino (žena)

-ind-

Přípona vyjadřující zásluhu nebo vhodnost.

Příklad:

amo (láska) → aminda (hodný lásky)

lerni (učit se) → lerninda (stojící za naučení)

miro (údiv) → mirinda (obdivuhodný)

-ing-

Přípona *-ing-* označuje něco, co se někam nasazuje, nebo do čeho se něco zasazuje – držák nebo násadku.

Příklad:

ĝingro (prst) → ĝingringo (náprstek)

glavo (meč) → glavĝingro (pochva na meč)

kandelo (svíčka) → kandelingo (svícen)

-ism-

Přípona *-ism-* podobně jako v češtině označuje nějaké hnutí nebo myšlenkový či politický směr.

Příklad:

budhismo (budhismus)

komunismo (komunismus)

naciismo (nacionalismus)

naziismo (nacismus)

-ist-

Přípona označuje osobu, která je příslušníkem nějaké profese či hnutí nebo opakovaně provádí nějakou činnost.

Příklad:

esperanto → esperantisto (esperantista)
instrui (vyučovat) → instruisto (učitel)
komunismo (komunismus) → komunisto (komunista)
verko (dílo, spis) → verkisto (spisovatel)

-nj-

Přípona *-nj-* vytváří zdvojnásoběliny ženských jmen. Původní slova jsou zkracována stejně jako v případě mužské přípony *-ĉj-*.

Příklad:

patrino (matka) → panjo (maminka)
fratino (sestra) → franjo (sestřička)
onklino (teta) → onjo (tetička)
Katerino (Kateřina) → Katjo (Katka)

-uj-

Přípona *-uj-* označuje nádobu nebo, v případě plodů označuje strom nesoucí dané plody a v případě lidí, zemi, stát nebo region. Pro třetí význam se dnes častěji používá neoficiální přípona *-i-*.

Příklad:

akvo (voda) → akvujo (nádobu na vodu)
pomo (jablko) → pomujo (jabloň)
Brito (Brit) → Britujo (Británie)
sukero (cukr) → sukerujo (cukřenka)

-ul-

Přípona označující osobu nějaké vlastnosti.

Příklad:

bono (dobro) → bonulo (dobrák)
belo (krása) → belulo (krasavec)
fremda (cizí) → fremdulo (cizinec)

-um-

Tato přípona se od ostatních liší tím, že nemá pevně daný význam. Používá se pro vyjádření skutečnosti, kterou nemůžeme vyjádřit žádnou z předchozích přípon, jejich složením, ani samostatným slovem.

Příklad:

brako (ruka, paže) → brakumi (obejmout)
folio (list papíru) → foliumi (listovat)
okulo (oko) → ukulumi (krátce se na někoho toužebně podívat – hodit očkem)

2.5 Předložky

Esperanto má 32 předložek a každá předložka (s výjimkou předložky *je*) má svůj konkrétní význam (viz 14. pravidlo). Předložky je možné také používat při tvorbě nových slov jako předpony.

al – k, ke (předložka dativu)

anstataŭ – místo *něčeho*

antaŭ – před (místně i časově)

apud - vedle

ĉe - u

ĉirkaŭ – asi, přibližně; kolem

da – *používá se k vyjádření přesného nebo nepřesného množství, míry, váhy, apod.*

de – od (předložka genitivu)

dum - během

ekde – od (časově)

ekster – mimo, vně

el – z, ze

en – v, ve, do

ĝis – až, až do

je – *nemá stálý význam, viz 14. pravidlo (2.2)*

inter - mezi

kontraŭ - proti

krom - kromě

kun – s, se

laŭ - podle

malantaŭ - za

malgraŭ - navzdory

per – *použitím / prostřednictvím něčeho, něčím* (předložka instrumentálu)

por – pro, na

post – po, za

pri - o

pro - kvůli

sen - bez

sub - pod

super - nad

sur - na

tra - skrz

trans – přes

2.6 45 logických slovíček

Oproti národním jazykům, jejichž systémy jsou více či méně nepravidelné, používá esperanto pro vyjádření korelativních zájmen a zájmených příslovcí tzv. 45 logických slovíček, někdy též nazývaných tabulková slovíčka (*tabelvortoj*) – soustavu zájmen a příslovcí, které jde odvodit logickým skládáním a lze je přehledně zapsat do malé tabulky.

	i- (neurčitě)	ki- (tázací)	ti- (ukazovací)	ĉi- (všeobecně)	neni- (záporné)
-u (osobní)	iu (někdo)	kiu (kdo, který)	tiu (ten)	ĉiu (každý)	neniu (nikdo, žádný)
-o (věci)	io (něco)	kio (něco)	tio (to)	ĉio (všechno)	nenio (nic)
-a (vlastnosti)	ia (nějaký)	kia (jaký)	tia (takový)	ĉia (všelijaký)	nenia (nijaký)
-e (místo)	ie (někde)	kie (kde)	tie (tam)	ĉie (všude)	nenie (nikde)
-am (čas)	iam (někdy)	kiam (kdy)	tiam (tehdy)	ĉiam (vždy)	neniam (nikdy)
-el (způsob)	iel (nějak)	kiel (jak)	tiel (tak)	ĉiel (všelijak)	neniel (nijak)
-al (příčina)	ial (z nějakého důvodu)	kial (proč)	tial (proto)	ĉial (ze všech důvodů)	nenial (bez důvodu)
-om (množství)	iom (trochu)	kio (kolik)	tio (tolik)	ĉio (všechno)	neniom (ani trochu)
-es (přivlastňovací)	ies (něčí)	kies (čí, jehož)	ties (toho, těchto)	ĉies (všech)	nenies (ničí)

Tab. 3 – 45 logických slovíček

2.7 Současné trendy v používání jazyka

Esperanto je živý jazyk, a proto se i v něm objevují drobné změny.

Dnes je naprosto běžné používání předpon a přípon coby kořenů slov, a tak vznikají slova nová. Například předpona *mal-*, která vyjadřuje opak daného slova, může dostat koncovku podstatného jména a vytvořit tak slovo *malo* – opak; z přípony pro vlastnosti *-ec-* je možné vytvořit slovo *eco* – vlastnost.

Běžně se také používá neoficiální přípona *-i-* pro názvy států, kde nahrazuje standardní příponu *-uj-*. Tento gramatický prvek je běžně přijímán a jeho používání převažuje i na esperantské verzi Wikipedie.

3 Esperantská kultura

3.1 Symboly esperanta

Základní symboly, které charakterizují esperantské hnutí, jsou tři: Zelená hvězda (*Verda stelo*), Esperantská vlajka (*Esperanto-flago*) a Jubilejní symbol (*Jubilea simbolo*). Mnozí esperantisté ještě považují zhudebněnou báseň L. L. Zamenhofa *La Espero* za hymnu esperanta (*Himno esperantista*).

V roce 1892 se v časopisu *La Esperantisto* objevovaly zmínky o pohlednicích a obálkách s nápisy *Esperantisto* nebo *Esperanto* a už existovala vize symbolu pro všechny esperantisty. Francouzský esperantista a později jeden z tvůrců *ida* poradil toto: „Vesměs všechno, co se týká naší věci, ať má zelenou barvu a nese nahoře hvězdu.“^[27]

Zelená hvězda (*Verda stelo*) je zelená pěticípá hvězda (viz P1). Zelená barva symbolizuje naději (v esperantu *espero*) a pět cípů představuje pět kontinentů (podle tradičního pojetí). Její návrh byl poprvé představen během první esperantské konference (*Esperanto-Konferenco*) v Calais-Doveru v roce 1895. Tou dobou byly mezi esperantisty používány různobarevné hvězdy.^[27]

Esperantská vlajka (*Esperanto-flago*) je obdélníková vlajka zelené barvy s bílým čtvercem vlevo nahoře, v jehož středu je Zelená hvězda (viz P2). Původně to byla vlajka Klubu esperantistů v Bolougne-sur-Mer ve Francii. Poté, co se zde konal první Světový kongres, byla vlajka přijata i ostatními esperantskými organizacemi.^[28]

Jubilejní symbol (*Jubilea simbolo*) vytvořila Janette Lindo Ferreira a zvítězil roku 1983 v soutěži vyhlášené Světovým esperantským svazem v přípravě na sté výročí esperanta v roce 1987. Představuje dvě spojená písmena latinské abecedy (*E*) a azbuky (*Э*), která dohromady připomínají zeměkouli – symbolizuje spojení východu a západu (viz P3). V původním provedení byl symbol dále používán Světovým esperantským svazem v 90. letech a dodnes ho používá Vlámská esperantská liga (*Flandra Esperanto-Ligo*). Světový esperantský svaz a další organizace dnes používají vlastní upravené verze (např. viz P4).^[29]

Za hymnu esperanta, respektive esperantistů, je považována báseň *La Espero* na melodii Féliciena Menu de Ménila (viz P5). Text básně napsal sám Ludvík Lazar Zamenhof. Nicméně dnešní pochodová melodie nebyla první melodií.

První melodii pro báseň *La Espero* napsal Claes A. Adelsköld, člen švédské Královské akademie věd ve Stockholmu. Věnoval ji Mírovému kongresu (*Kongreso de la Paco*) v roce 1891 v Římě, kde ji rozdával všem účastníkům. V lednovém čísle časopisu *La Esperantisto* byla jeho práce označena za „naše první hudební dílo v našem jazyce.“^[30]

Sám Zamenhof preferoval svou druhou báseň *La Vojo* (Cesta). Pro tu však dodnes hudbu nenapsal nikdo. Během prvního Světového kongresu v roce 1905 byly pro hymnu navrženy obě melodie. Otázka zvolení hymny byla odložena do příštího Kongresu, v protokolech druhého Světového kongresu však nebyla otázka hymny ani zmíněna. Časem se prosadila melodie Féliciena Menu de Ménila.

3.2 Začátky esperantské literatury

Esperantská literatura je označení především pro původní tvorbu psanou v esperantu, ale samozřejmě nemůžeme pominout ani překladovou literaturu. Překlady byly hlavním zdrojem kultury pro jazyk v době jeho „dětství“.

Prvním spisovatelem, který v esperantu psal byl přirozeně jeho tvůrce – L. L. Zamenhof. Sám napsal několik básní a přeložil některá významná díla ostatních autorů – např. pohádky Hanse Christiana Andersena *Císařovy nové šaty* (*La novaj vestoj de la reĝo*), *Malá mořská víla* (*La virineto de maro*), Shakespearova *Hamleta* (*Hamleto, reĝido de Danujo*), Gogolova *Revizora* (*La Revizoro*), romantické drama Friedricha Schillera *Loupežníci* (*La Rabistoj*) a mnoho částí ze Starého zákona.

Ukrajinský esperantista Nikolaj Afrikanovič Borovko (1863 - 1913) napsal pravděpodobně první esperantský thriller – *En la tombo* (V hrobě)^[31]. Novela vyšla v roce 1892 v časopisu *La Esperantisto*. Také přeložil Puškinovo drama *Kamenný host* (*La ŝtona gastoj*).

Velkým impulzem pro původní tvorbu byl první Světový kongres v roce 1905.^[32]

Ruský esperantista Ivan Genadievič Širjaev (11.4.1877 – 23.10.1933) do roku 1930 sepsal celkem 2092 článků pod názvem *Esperanto-Enciklopedio*, které se později staly základem pro Encyklopedii esperanta (*Enciklopedio de Esperanto*), která vyšla o tři roky později.^[33] Jeho první román *Sen titolo* (Bez názvu) vyšel až v roce 1995. V následujících dvou letech po prvním Světovém kongresu napsal soubor povídek *Sep rakontoj* (Sedm povídek) a povídku *La ciganino* (Cikánka), která vyšla i v tisku Brailovým písmem.

První dva původní romány v esperantu napsal francouzský lékař a esperantský překladatel Henri Vallienne (19.11.1854 – 1.12.1908).^[34] V roce 1907 napsal román *Kastelo de Prelongo* (Hrad Prelongo) a o rok později román *Ĉu li?* (On?). Kromě toho přeložil také Vergiliovu *Aeneis* (*Eneado*), Ovidiovy *Proměny* (*La Metamorfozoj*) i Manon Lescaut francouzského romanopisce Antoina Françoise Prévosta.

K růstu antimilitaristické poezie přispěl také český esperantista Stanislav Schulhof (12.12.1864 – 18.8.1919).^[32] Vydal několik básnických sbírek: *Per espero al despero* (Nadějí k beznadějí) věnovanou památce rodičů, *Kion la vivo alportis* (Co život přinesl) věnovanou Janu Amosí Komenskému, *Aŭtunaj floroj* (Podzemní květy) věnovanou Ludvíku Lazaru Zamenhofovi.^[35]

Po první světové válce přinesl svěží dech esperantské poezii Julio Baghy (13.1.1891 – 18.3.1967).^[36] Jeho první básnická sbírka *Preter la vivo* (Mimo život) získala pro básnické

obrazy nové významy. Další básnické sbírky jeho hledání nových forem jen potvrzují. V románech se prezentuje jako bojovník za mír. V románu *Viktimoj* (Oběti) předkládá svoje zážitky ze zajateckého tábora na Sibiři, kde byl během První světové války vězněn.

Tímto samozřejmě historie esperantské literatury nekončí. I po druhé světové válce se objevila spousta esperantských spisovatelů a ani mnozí z těch dřívějších zde nebyli zmíněni.

3.3 Hudba

Esperantem zpívá velké množství skupin i jednotlivců v různých žánrech. Populární muziku hrají např. *Dolchamar* [dolč-amar], *Kore*, *La Perdita Generacio*, *Persone*, aj., punk hraje skupina *Piĉismo*, hip hop hrají *Pafklik*, *Eterne Rima*, aj., klasickou hudbu v esperantu skládají američtí skladatelé David Gains a Lou Harrison.

Do esperanta jsou také přeloženy lidové a zlidovělé písně z různých zemí, např. písně *Ĉiuj floroj estas for* (Řekni kde ty kytky jsou, Where have all the flowers gone), *Dancu, dancu* (Tancuj, tancuj), *Frat' Jakobo* (Bratře Kubo, Frère Jacques), *Mirinda Graco* (Amazing Grace), *Okuletoj, dormu nun* (Černé oči jděte spát).^[37]

Ve francouzském Toulouse dnes funguje esperantské hudební vydavatelství *Vinilkosmo*. V internetovém obchodu nabízí jak kompaktní disky, tak i MP3 soubory ke stažení.

3.4 Setkání

K čemu by byl jazyk, kdyby jím nemohli lidé spolu hovořit? Po rozšíření esperanta už esperantistům nestačilo si jen psát, chtěli se fyzicky setkávat s lidmi z různých zemí. Dodnes probíhají různě zaměřená setkání – podle věku, zájmů i podle regionu. Některá setkání mají více než stoletou tradici a jiná začala až ve 21. století. Uvádím zde dvě největší setkání *Universala Kongreso* a *Internacia Junulara Kongreso* a jedno středoevropské *Junulara E-Semajno*.

Universala Kongreso de Esperanto (Světový kongres esperanta), nebo jen **Universala Kongreso** (Světový kongres), zkráceně **UK**, je nejdůležitější a největší esperantské setkání s dlouhou historií. První Světový kongres se konal již roku 1905 ve francouzském městě Bolougne-sur-Mer a organizoval ho francouzský advokát Alfred Michaux (5.6.1859 – 1937). Na setkání asi 120 francouzských a britských esperantistů 7.8.1904 ve francouzském Calais pronesl památnou větu, kterou pozval všechny přítomné příští rok do svého města na „pravý, důležitý Kongres esperantistů“. Prvního Světového kongresu se nakonec zúčastnilo 688 esperantistů z 20 různých zemí.^[38]

Na druhém Světovém kongresu byl zřízen Stálý kongresový výbor (*Konstanta Komitato de l' Kongresoj*), který spolupracoval s místními výbory připravujícími Světový kongres.^[39] Po zavedení nového způsobu spolupráce mezi Světovou esperantskou asociací (*Universala*

Esperanto-Asocio) a regionálními spolky v roce 1922 přešla organizace Světového kongresu do rukou nově zřízeného Mezinárodního centrálního výboru (*Internacia Centra Komitato*) až do další reorganizace v roce 1932 – 1933, kdy se organizace Světového kongresu vrátila opět ke Světové esperantské asociaci.

V letech 1936 až 1947 došlo k tzv. schizmatu v esperantském hnutí. Po založení Mezinárodní esperantské ligy (*Internacia Esperanto-Ligo*) k ní přešla většina tehdejších esperantistů a samozřejmě i organizace Světového kongresu. Světová esperantská asociace zůstala de facto dva roky pouze švýcarskou organizací.^[40] V roce 1947 došlo ke spojení Mezinárodní esperantské ligy a Světové esperantské asociace a organizace Světového kongresu přešla pod funkci Stálého kongresového sekretáře (*Konstanta Kongresa Sekretario*) při Světové esperantské asociaci. Ta tuto funkci neměla jen v několika rocích během 70. a 80. let 20. století.^[41]

Světový kongres se koná již od svého založení pokaždé v jiné zemi. Jediným kontinentem, kde se ještě Světový kongres nekonal je Afrika (a přirozeně Antarktida). V České republice proběhl Světový kongres v Praze v letech 1921 a 1996.

Součástí Světového kongresu nejsou jen přednášky na různá témata, ale také jazykové kurzy, tematické dny (např. Den knihy, Den míru, apod.), koncerty esperantských kapel, kabaret, divadlo, aj. Předposlední večer patří prezentaci hostující země a poslední večer (Mezinárodní večer) je nechán tvořivosti účastníků.

Součástí kongresu jsou i doprovodné akce jako Mezinárodní dětský kongres (*Internacia Infana Kongreseto*) – setkání pro děti a mládež mluvící esperantem ve věku od 6 do 16 let, které se koná vždy ve stejném místě jako Světový kongres nebo v místě jemu blízkém. První Mezinárodní dětský kongres se konal v roce 1951 během 36. Světového kongresu v Mnichově.

Internacia Junulara Kongreso (Mezinárodní kongres mládeže), zkráceně **IJK**, je největší setkání mladých esperantistů. První Mezinárodní kongres mládeže se konal v roce 1938 v nizozemském městě Groet a organizovali ho manželé van Veenendaalovi. Na tomto kongresu byla založena Světová organizace esperantské mládeže (*Tutmonda Esperantista Junulara Organizo*), která později začala Mezinárodní kongresy mládeže sama organizovat.

Mezinárodní kongres mládeže probíhá nejčastěji týden před Světovým kongresem nebo týden po něm, ale ne vždy ve stejném městě nebo ve stejné zemi. V České republice se Mezinárodní kongres mládeže konal v Liberci v roce 2009. Program kongresu je podobný programu Světového kongresu a je přizpůsoben cílové skupině: koncerty, diskotéky, kurzy esperanta, workshopy, exkurze po památkách, aj.

Junulara E-Semajno (Esperantský týden pro mládež), zkráceně **JES**, je střeoevropské setkání mládeže během posledních dní prosince a prvních dní ledna po dobu jednoho týdne. Navazuje na dřívější akce v Německu a Polsku (*Internacia Seminario* a *Ago-Semajno*), ale konkrétní myšlenka JESu vznikla v roce 2008 mezi esperantisty Rolfem Fantomem a Łukaszem Żebrowskim – organizátory obou původních setkání. První JES se konal na přelomu roku 2009/2010 v polském městě Zakopane.^[42]

Program JESu je hlavně kulturní: koncerty, workshopy, městská hra, nováčkovský program, aj.^[43]

3.5 Esperanto na internetu

Esperanto si získalo své místo pochopitelně i v kyberprostoru. Moderní kódování Unicode umožňuje psát s esperantskou diakritikou a pro starší systémy je možné efektivně využít x-systém (viz 2.1). Některé webové stránky nabízejí uživateli na výběr text s diakritikou, v x-systému a v h-systému současně.

Do esperanta byly přeloženy některé programy – běžné kancelářské aplikace (např. Firefox, LibreOffice, GIMP), hry (např. gnome games, OpenTTD, Battle for Wesnoth) i redakční systémy pro chod webových stránek (např. MediaWiki, DokuWiki, Wordpress, phpBB). Některé linuxové distribuce (např. Ubuntu a Debian) umožňují plnou podporu esperanta – přeložené pracovní prostředí i možnost psát přímo s esperantskou diakritikou, pro operační systémy Microsoft Windows existuje program *Ek!*, který umožňuje psát s esperantskou diakritikou (standardní nastavení Microsoft Windows to neumožňuje).

Na internetu existuje nespočet webů pro výuku esperanta nebo jiných jazyků prostřednictvím esperanta (např. lernu.net, slovake.eu – portály pro bezplatnou výuku esperanta a slovenštiny), webové slovníky (např. reta-vortaro.de, slovník.cz, vortaro.net, aj.) a online komunity a diskuzní fóra (např. lernu.net, babilejo.org).

Největší světový vyhledávač Google nabízí vyhledávání v esperantu a na své hlavní stránce změnil 15. prosince 2009 své logo na oslavu 150. výročí od narození L. L. Zamenhofa. Překladač Google Translate umožňuje od roku 2012 překlad z a do esperanta.

Pozadu nezůstávají ani sociální sítě, včetně největší z nich - Facebooku, který nabízí své prostředí přeložené do esperanta. Esperantisté, kteří tuto síť používají se zde sdružují do různých tematických skupin – geografických, politických, zájmových, apod. Mezi dalšími sociálními sítěmi je například ipernity (www.ipernity.com) nebo esperantská síť Esperanto.com a Amikumu (www.amikumu.com), která dnes už nefunguje. Do stejné kategorie se dá zahrnout i již zmíněný portál lernu.net.

Nadace Wikimedia Foundation provozuje své projekty v mnoha jazycích včetně esperanta. Esperantská Wikipedie vznikla už v listopadu 2001, tedy o půl roku dříve než její česká verze (kterou založil esperantista Miroslav Malovec). Dnes jsou v esperantu k dispozici všechny hlavní projekty nadace Wikimedia s výjimkou Wikiverzity: Wikipedie (*Vikipedio*), Wikislovník (*Vikivortaro*), Wikizdroje (*Vikifontaro*), Wikicitáty (*Vikicitaro*), Wikiknihy (*Vikilibroj*), Wikizprávy (*Vikinovajoj*).

V esperantu také píší lidé své vlastní blogy prostřednictvím různých blogovacích systémů (i těch bez esperantské lokalizace), tvoří své osobní stránky nebo publikují videa na celosvětových videoportálech (např. Youtube). Někteří esperantisté tvoří rozhlasové pořady a šíří je pomocí internetu – podcastu (např. *Radio Verda* – www.radioverda.com) nebo streamováním (stálým vysíláním, např. *Muzaiko* – www.muzaiko.info).

4 Využití esperanta

4.1 Mezinárodní komunikace

Už od svého vzniku bylo esperanto tvořeno pro komunikaci mezi lidmi různých kultur. Pro svou snadnou naučitelnost a schopnost vyjádřit v něm všechny aspekty lidského vědění, myšlení a citění se esperanto vyrovná kterémukoliv ze současných národních jazyků používaných pro mezinárodní komunikaci. Dokládají to mnohá esperantská mezinárodní setkání, kde hlavním komunikačním jazykem je jen esperanto a národní jazyky se používají jen pro komunikaci mezi lidmi, kteří dotyčný jazyk mají jako svůj mateřský, v situacích kdy si začátečníci neví rady nebo mezi lidmi, které učení národních jazyků baví.

Schopnost komunikace také zvyšuje možnost improvizace použitím slov, které člověk zná z jiných jazyků nebo ze svého mateřského jazyka (např. *demokracio*, *aŭto*, *politiko*, *kredenco*). Spoustu věcí je také možné pojmenovat různými slovy (např. *aŭto* ↔ *veturilo* – „něco čím se dá svézt“, místo *iri buse* ↔ *busi* – obojí znamená „jet autobusem“).

Slovní zásoba esperanta obsahuje mezinárodně známá slova z národních jazyků (především z latiny) a slova používaná ve více národních jazycích. Dominance slov z románských a germánských jazyků je obhajována tím, že většina jazyků používaných dnes k mezinárodním stykům pochází právě z této skupiny jazyků. To ale neznamená, že se ho nemohou snadno naučit rodilí mluvčí ostatních jazykových rodin. Systém tvorby slov připomíná asijské jazyky, slovosled připomíná slovanské jazyky^[44] a výjimkou nejsou ani slova neevropského původu.

Používání esperanta v komunikaci mezi lidmi různých mateřských jazyků také snižuje nerovnost mezi mluvčími. Ani jeden z nich není ve výhodě protože by mluvil svým mateřským jazykem, který plně ovládá, zatímco druhý by musel vyvíjet velké úsilí na dosažení alespoň částečně srovnatelné úrovně. Rovnoprávné komunikace mezi rodilým mluvčím a cizincem nelze v případě použití národních jazyků dosáhnout, jelikož tyto jazyky mají složitější gramatiku nebo i výslovnost, některé jazyky, jako např. angličtina, jsou navíc idiomatické, což ještě více znesnadňuje jejich učení a používání.

Ani existence rodilých mluvčí esperanta (přibližně 2000 dětí především ze smíšených manželství esperantistů) tuto rovnoprávnost uživatelů esperanta nenarušuje, protože esperantští rodilí mluvčí nemají mezi esperantisty žádné privilegované postavení, ba naopak jsou mezi nimi ve velké menšině a nezdědka ovládají jazyk na nižší úrovni než lidé, kteří se jeho studiu cíleně věnovali v dospělosti.

4.2 Výuka cizích jazyků

Jediný význam esperanta není jen v jeho použitelnosti jako komunikačního jazyka. Esperanto jde také efektivně použít pro přípravu dětí na výuku dalšího národního jazyka.

Když děti začínají s programováním, učí se nejdříve na jednodušších programovacích jazycích (např. Logo, Baltazar) a až poté na regulérních programovacích jazycích jako např. C++. Když děti začínají s hrou na hudební nástroj, často začínají se zobcovou flétnou. V současné výuce jazyků v ČR děti přesto rovnou začínají s regulérním cizím národním jazykem.

V minulosti již proběhlo několik pokusů, které dokázaly, že jednoroční studium esperanta a tříleté studium národního jazyka vede k lepším výsledkům než čtyřleté studium téhož národního jazyka.^[45] V současnosti se na tuto problematiku zaměřuje britský výzkumný projekt *Springboard to languages* („Odrazový můstek k jazykům“)

Esperanto může dát lidem začínajícím se studiem cizích jazyků dobrý úvod. Logická struktura podpoří jejich pocit jistoty, bohatost slovní zásoby a způsob vytváření nových slov podpoří jejich kreativitu a už během studia esperanta si osvojí slovíčka, která se vyskytují v ostatních národních jazycích.

Díky své efektivitě jde gramatika esperanta zvládnout za tři měsíce, a pak se stačí jen učit další slovíčka. Ve škole je možné rozvinout výuku gramatiky do jednoho školního roku^[46], a tak by ji mohli zvládnout i jazykově méně nadaní žáci. Výsledný efekt je viditelný téměř okamžitě a je možné zapojit žáky a studenty do komunikace se svými vrstevníky z různých zemí.

Zkušenost s mezinárodními kontakty mezi žáky pomocí esperanta má už například německé město Herzberg am Harz (jehož městská rada mu v roce 2006 udělila přívlastek „*die Esperanto-Stadt / la Esperanto-urbo*“ - „Esperantské město“). V roce 2006 zde poprvé strávili prázdniny žáci z polského partnerského města Góra^[47] a později trávili prázdniny i žáci z Herzbergu v Góře.^[48]

Neobvyklým projektem je škola *Bona Espero* (Dobrá naděje), která se nachází u města Alto Paraíso v Brazílii. Škola poskytuje ubytování a výuku dětem bez rodiny nebo dětem v tíživé životní situaci. Ve škole je běžným vyučovacím jazykem portugalská, ale pro mezinárodní komunikaci používá škola esperanto, které se zde samozřejmě také vyučuje. Školu založili v roce 1957 esperantisté Arthur Velloso, Renato Diniz, Neuza Esteves de Araújo, Elisabeth Pointcaré, Inês Nunes de Andrade a Camélia Gomes da Silva. Škola si sama pěstuje zeleninu, školu podporují esperantisté z celého světa – peněžně i praktickou pomocí během její návštěvy. V Německu vznikla v roce 1981 stejnojmenná organizace na podporu školy Bona Espero.^[49]

Jako startovací jazyk pro výuku národních jazyků moho být použity i jiné pomocné jazyky. Například pro přípravu na studium románských jazyků je vhodná interlingua nebo starší interlingue (occidental, viz 1.3), pro přípravu na studium slovanských jazyků může sloužit novoslovenština nebo slovianski.

4.3 Cestování

Esperanto se hodí i na cesty. A nejen na ty na esperantská setkání, ale i na individuální cesty za přáteli i za poznáním.

Světová organizace esperantské mládeže (*TEJO*) od roku 1974 provozuje službu Pasporta Servo – adresář esperantistů poskytujících bezplatné přespání u sebe doma nebo provedení po svém městě. Podobnou službu nabízí dnes i služba Couch Surfing, kde je také mnoho esperantistů.

Některá města poskytují na svém webu informace v esperantu. V Německu je to například již zmíněné „esperantské město“ Herzberg am Harz, kde se také nachází *Interkultura Centro Herzberg* (Interkulturní Centrum Herzberg, ICH). Esperantem se zde domluvíte také v několika restauracích a hotel Goldener Hirsch od léta 2011 vlastní vídeňský esperantista Amir Javadi.

V ČR má na svém webu informace v esperantu např. město Mladá Boleslav, Svitavy, Moravské Budějovice, Písek; Brno nabízí v esperantu prospekt o památkách ve městě. Ve Svitavách se nachází jediné Muzeum esperanta v České republice, které bylo otevřené v roce 2008. Esperantem se mohou návštěvníci domluvit také v Hotelu Na Trojce v Pustých Žibřidovicích v pohorí Jeseníky.

4.4 Ostatní

Tímto shrnutím samozřejmě nejsou všechny možnosti esperanta vyčerpány. Je na každém pro jaký účel tento jazyk použije. Již tzv. Buloňská deklarace (*Bulonja deklaro*) přijatá na 1. Světovém kongresu se zmiňuje o tom, že „esperantistou je nazván každý, kdo zná a používá jazyk esperanto nezávisle na tom, za jakým účelem ho používá.“^[50]

Mimo hlavní organizace (Světový esperantský svaz a Světová organizace esperantské mládeže) se esperantisté také sdružují do různých odborných, zájmových a profesních organizací (tzv. *Fakaj Esperanto-Asocioj* – Odborné esperantské organizace). Tyto organizace většinou zajišťují mezinárodní kontakt s lidmi se stejným zájmem, neformální i formální vzdělávání nebo propagují esperanto mezi neesperantisty se stejným nebo podobným zájmem.

Dnes funguje několik desítek odborných, zájmových a profesních organizací: náboženských (např. *Ateista Tutmonda Esperanto-Organizo* – Ateistická celosvětová esperantistická organizace, *Internacia Katolika Unuiĝo Esperantista* – Mezinárodní katolická esperantistická unie), profesních (*Internacia Fervojista Esperanto-Federacio* – Mezinárodní železničářská esperantistická federace, *Internacia Ligo de Esperantistaj Instruistoj* – Mezinárodní liga esperantistických učitelů), vědeckých (*Filozofia Asocio Tutmonda* – Filozofická světová asociace), politických (*Eŭropa Esperanto-Unio* – Evropská esperantská unie, *E-lingvo*) a jiných (*Ligo Internacia de Blindaj Esperantistoj* – Mezinárodní liga nevidomých esperantistů, *Internacia Ligo de Esperantistaj Radioamatoroj* – Mezinárodní liga esperantistických radioamatérů).

Současný český teolog, psychiatr a esperantista Max Kašparů doporučuje studium esperanta starším lidem jako prevenci proti demenci a Alzheimerově chorobě – díky jednoduché gramatice a známým slovíčkům z jiných jazyků je esperanto zvládnutelné i pro seniory na komunikační úrovni.^[51]

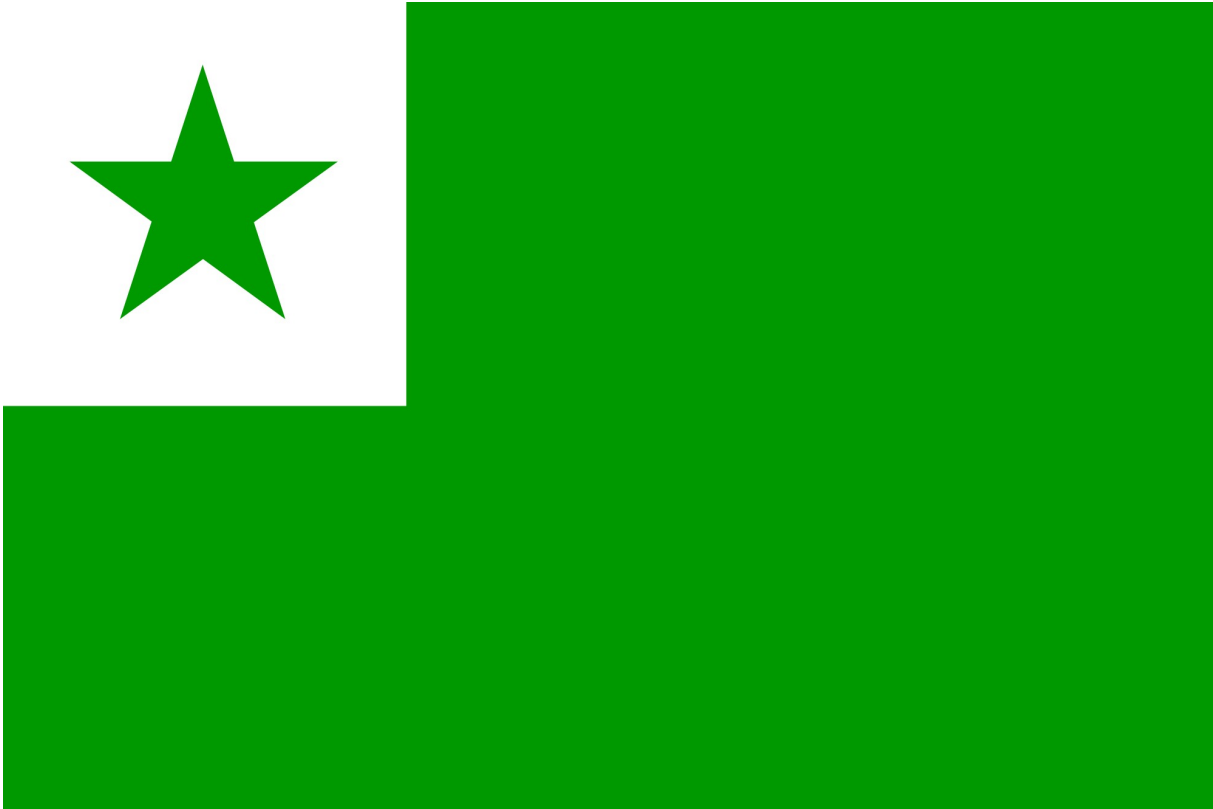
Lidé, kteří se seznámí na esperantských setkáních spolu někdy založí rodinu a pokud se jim pak narodí dítě, které se stane jedním z jeho mateřských jazyků. Členové takových rodin pak někdy používají esperanto doslova pro každodenní komunikaci.

5 Přílohy

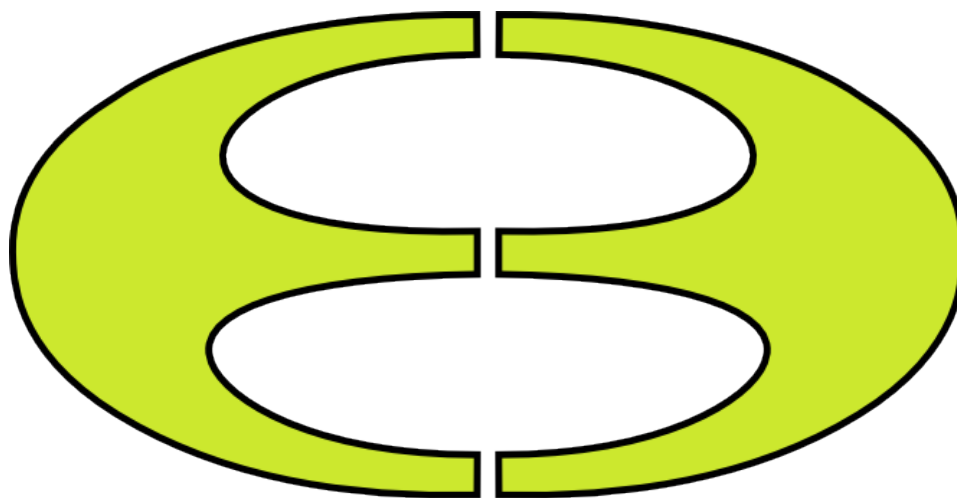
5.1 P1 – La Verda Stelo

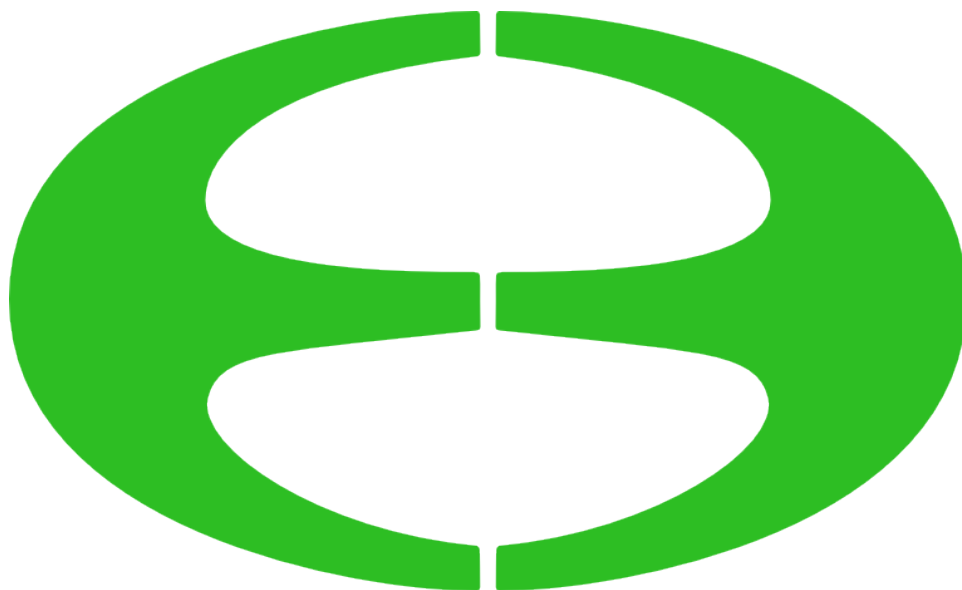
5.2 P2 - Esperanto-flago

5.3 P3 – Jubilea simbolo (původní)

5.4 P4 – Jubilea simbolo (zjednodušené)

5.5 P5 – La Espero

La espero.

Movo de marŝo. F. DE MĒNIL

1. En la mond' on ven' is nov' a
 2. Sub la sankt' a sign' o de l'Es
 3. Sur neŭ' tral' a lingv' a fun' da:

sent' o, tra la mond' o ir' as fort' a vok' o; perflug'
 per' o, kolekt' ig' as pac' aj ba' tal' ant' oj, kaj rar'
 ment' o, kom' pre' nant' e u' nu la a' li' an la po'

il' oj de facil' a vent' o nun de lok' o flug' u' ĝi al
 pid' e kreskas la a' fer' o per la' bor' o de la Es' per'
 pol' oj far' os en kon' sent' o u' nu grand' an rond' on fa' mi'

lok' o. Ne al glav' o sang' on so' i' fant' a ĝi la
 ant' oj. Fort' e star' as mur' oj de mil' jar' oj in' ter'
 li' an. Ni' a di' li' gent' a kol' eg' ar' o en la'

Fortigante

hom' an tir' as fa' mi' li' on: Al la mond' est' ern' e mi' lit'
 la po' pol' oj di' vid' it' aj, Sed dis' salt' os la obs' tin' aj
 bor' o pac' a ne lac' ig' os, Ĝis la bel' a song' o de l' Hom'

La trian fojon tru al signo.

ant' a Ĝi pro' mes' as Sankt' an har' mo' ni' on.
 bar' oj per la Sankt' a Am' o dis' bat' it' aj.
 ar' o por e' rit'

ter' na ben' e' fek' tiv' ig' os.

Teksto de Dro. L. L. Zamenhof.

6 Seznam použité literatury

- 1: WIKIPEDIE, Latina, 2011, <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Latina&oldid=7509416>
- 2: MANDERS, W. J. A., Lingua Ignota per simplicem hominem Hildegardem prolata, , <http://web.archive.org/web/20061209112414/http://essenet.net/lingua.html>
- 3: VIKIPEDIO, René Descartes, 2011, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Ren%C3%A9_Descartes&oldid=3925530
- 4: VIKIPEDIO, Johano Amoso Komenio, 2011, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Johano_Amoso_Komenio&oldid=3901829
- 5: VIKIPEDIO, Volapuko, 2011, <https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Volapuko&oldid=3895160>
- 6: WIKIPEDIE, Volapük, 2011, <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Volap%C3%BCk&oldid=7519605>
- 7: VIKIPEDIO, L. L. Zamenhof, 2012, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=L._L._Zamenhof&oldid=3983148
- 8: WIKIPEDIA, Zamenhof Day, 2012, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Zamenhof_Day&oldid=482053631
- 9: HORÁČKOVÁ, Soňa, Seminární práce (ESPERANTO), str. 10. ZČU 2003
- 10: WIKIPEDIE, Ludvík Lazar Zamenhof, 2011, https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Ludv%C3%ADk_Lazar_Zamenhof&oldid=7682603
- 11: WIKIPEDIA, Nitobe Inazō, 2012, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Nitobe_Inaz%C5%8D&oldid=486969164
- 12: KOLEKTIV AUTORŮ, Esperanto kaj internaciaj organizaĵoj, 2003, <http://www.uea.org/informado/ED38-eo.html>
- 13: KOVÁŘOVÁ, Michaela, Umělé jazyky, str. 6.
- 14: WIKIPEDIE, Delegace pro přijetí mezinárodního jazyka, 2011, https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Delegace_pro_p%C5%99ijet%C3%AD_mezin%C3%A1rodn%C3%ADho_jazyka&oldid=7336210
- 15: IDOLINGUO.ORG, La Ĉefaj avantaĝoj de Ido, , <http://idolinguo.org.uk/idoavan.htm>
- 16: VIKIPEDIO, Okcidentalano, 2011, <https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Okcidentalano&oldid=3978070>
- 17: WARINGHIEN, Gaston, Lingvo kaj vivo, 1959
- 18: VIKIPEDIO, Naturalisma planlingvo, 2010, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Naturalisma_planlingvo&oldid=2735115
- 19: YEAGER, Leland B., Le linguistica como reclamo pro Interlingua, 1991
- 20: VIKIPEDIO, Interlingvao, 2011, <https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Interlingvao&oldid=3998613>
- 21: VIKIPEDIO, Slovio, 2011, <https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Slovio&oldid=3918625>
- 22: TOKIPONA.ORG, What is Toki Pona?, 2009, http://en.tokipona.org/w/index.php?title=What_is_Toki_Pona%3F&oldid=1531
- 23: WIKIPEDIE, Slovianski, 2012, <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Slovianski&oldid=7947143>
- 24: MERUNKA, Vojtěch, Novoslovienski jazyk, 2009
- 25: VIKIPEDIO, H-sistemo, 2011, <https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=H-sistemo&oldid=3786948>
- 26: LA PERDITA GENERACIO, eksenlime – tekstoj kaj akordoj, 2009,

<http://www.laperditageneracio.se/?p=8>
27: VIKIPEDIO, Verda stelo, 2012, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Verda_stelo&oldid=4126630
28: VIKIPEDIO, Esperanto-flago, 2011, <https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Esperanto-flago&oldid=3679823>
29: VIKIPEDIO, Jubilea simbolo, 2011, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Jubilea_simbolo&oldid=3807024
30: VIKIPEDIO, La Espero, 2011, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=La_Espero&oldid=4008628
31: STEPANOV, Nikolaj, Mirinda antikvaĵo retrovita, 1992, <http://www.esperanto.org/Ondo/R-borovk.htm>
32: VIKIPEDIO, Esperantlingva literaturo, 2011, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Esperantlingva_literaturo&oldid=3844185
33: VIKIPEDIO, Ivan Ŝirjaev, 2012, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Ivan_%C5%9Cirjaev&oldid=4128351
34: VIKIPEDIO, Henri Vallienne, 2012, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Henri_Vallienne&oldid=4126893
35: WIKIPEDIE, Stanislav Schulhof, 2012, https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Stanislav_Schulhof&oldid=8315264
36: VIKIPEDIO, Julio Baghy, 2012, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Julio_Baghy&oldid=4091919
37: KOLEKTIV AUTORŬ, REF Kantaro 2011, 2011, http://familioj.wikispaces.com/file/view/Kantaro_2011_REF.pdf
38: VIKIPEDIO, Alfred Michaux, 2011, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Alfred_Michaux&oldid=3570897
39: VIKIPEDIO, Konstanta Komitato de l' Kongresoj, 2010, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Konstanta_Komitato_de_l_%E2%80%98Kongresoj&oldid=2771481
40: VIKIPEDIO, Internacia Esperanto-Ligo, 2011, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Internacia_Esperanto-Ligo&oldid=3576962
41: VIKIPEDIO, Universala Kongreso de Esperanto, 2012, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Universala_Kongreso_de_Esperanto&oldid=4124620
42: VIKIPEDIO, Junulara E-Semajno, 2012, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Junulara_E-Semajno&oldid=4110143
43: Junulara E-Semajno 2011, Programo, 2011, <http://jes.pej.pl/2011/programo.php>
44: E@I, Esperanto Elektronike: Aktuálně o esperantu, 2011
45: WIKIPEDIE, Propedeutická hodnota esperanta, 2011, https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Propedeutick%C3%A1_hodnota_esperanta&oldid=7617583
46: BLAHUŠ, Marek, Esperantem za tři měsíce - recenze, 2006, <http://www.kava-pech.cz/book-esperantem-czech.html>
47: HERZBERG.DE, Herzberg...la Esperanto-urbo, 2012, <http://www.herzberg.de/staticsite/staticsite.php?menuid=311&topmenu=311&keepmenu=inactive>
48: GORA.COM.PL, Esperantyści z Herzbergu w Górze, kolonie w Lesku, 2008, http://www.gora.com.pl/content.php?sid=79bc58ac1ec8ffb476ae7d3735a3da7e&tr=cl&cms_id=1244

- 49: VIKIPEDIO, Bona Espero, 2012, https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Bona_Espero&oldid=4076562
- 50: KOLEKTIV AUTORŬ, Bulonja deklario, 1905, https://eo.wikisource.org/wiki/Bulonja_deklario
- 51: ĈESKÝ ROZHLAS, Jak to vidí... (12.10.2009 08:30), 2009, <http://prehovac.rozhlas.cz/audio/1014868>